

A MORGUE UTCAI KETTŐS GYLKOSSÁG

Az 18.. év tavaszát és nyarának egy részét Párizsban töltöttem el. Ott megismerkedtem Monsieur C. Auguste Dupinnel. Igen kiváló, sőt nagy hírű család gyermeke volt ez a fiatalember, de különböző sorscsapások olyan nyomorúságba döntötték, hogy feladta a harcot, visszavonult a társadalmi élettől, és meg sem kísérelte elveszett vagyonát visszaszerezni. Hitelezői jóvoltából maradt egy kis pénzecskeje hajdani örökségéből, és ennek szűkös kamatából a legaprólékosabb beosztással éldegélt. Lemondott minden felesleges kiadásról - csak egyetlen fényűzést engedett meg magának. Rajongott a könyvekért, és ezt a szenvedélyét Párizsban könnyen kielégíthette.

A Montmartre utca egy homályos könyvesboltjában ismerkedtünk meg; a véletlen, hogy mindketten ugyanazt a ritka és fontos művet kerestük, közeli kapcsolatot teremtett közöttünk. Újra meg újra találkoztunk. Nagyon érdekelt családja rövid története, amelyet a franciákra, ha önmagukról beszélhetnek, oly jellemző nyíltsággal mesélt el nekem. Elámultam, hogy mit és mennyit olvasott - de különösképpen képzelőerejének vad láza és élénk frissessége hatott rám. Minthogy akkoriban meghatározott célú kutatást folytattam Párizsban, úgy véltem, hogy az ilyen ember társasága számomra fölbecsülhetetlen kincset jelent. Ezt nem is titkoltam előtte. A vége az lett, hogy arra az időre, amelyet Párizsban szándékoztam eltölteni, összeköltözködtünk, és mert anyagiak dolgában valamivel jobban álltam, mint ő, beleegyezett, hogy én béreljek és rendezek be egy lakást, amely megfelel mindkettőnk furcsán mélabús kedélyének. Találtam is egy időrágta, fura házikót, amely régóta lakatlan volt, bizonyos babonás hírverés következtében, amelyet mi nem

firtattunk. A roskatag lak a Faubourg St. Germain egy félreeső, elhagyatott részén állott.

Ha a világ tudta volna, milyen életet folytatunk az elhagyott házban, bizonyosan azt mondja rólunk, hogy örültek vagyunk - ha mindjárt ártalmatlan örültek is. Magányunk tökéletes volt. Látogatót nem engedtünk be. Remeteségünk helyét még ismerőseim előtt is gondosan eltitkoltam. Dupin pedig már esztendőök óta nem ismert senkit, és őt sem ismerte senki Párizsban. Csak magunknak éltünk.

Barátomnak volt még egy bogara (mi másnak is nevezhetném?): magáért az éjszakáért szerelmes volt az éjszakába; és mint a többi különöségét, a legnagyobb lelki nyugalommal, minden meggondolás nélkül követtem ezt a fantasztikus szeszélyét is. A hajnal első sugarainál már bezártuk ódon házunk nehéz ablaktábláit: meggyújtottunk egypár erősen beillatosított viaszgyertyát, melyekből kísérteties, halvány fény áradt. Így álomba ringattuk lelkünket - olvastunk, írtunk, társalogtunk, amíg csak az estharang szava nem figyelmeztetett, hogy leszállt a valódi éj. Kart karba öltve rögtön az utcára siettünk, tovább folytattuk nappal megkezdett vitáinkat, vagy pedig minden cél és értelem nélkül kóboroltunk késő éjszakáig, hogy a népes város vad fény- és árnyékzuhatagában megtaláljuk azt a végtelen szellemi izgalmat, amelyet csak a nyugodt megfigyelés kelthet. A *Gazette des Tribunaux* egyik esti kiadásában a következő cikk keltette fel figyelmünket:

RENDKÍVÜLI KETTŐS GYLKOSSÁG!

„Ma, hajnali három órakor, a Quartier St. Roch lakóit álmukból rettenetes ordítozás zaja verte fel. A rémes hangok a Morgue utca egy négyemeletes házának legfelső emeletéről hallatszottak. A házban tudvalevően csak madame L’Espanaye és leánya, Mademoiselle Camilla L’Espanaye lakik. A szomszédok közül nyolcan-tizen két zsendár kíséretében rögtön fel akartak sietni az emeletre, de a kapu el volt reteszelve, és csak miután feszítővassal

kinyitották, sikerült némi késelelemmel a házba behatolni. Időközben az ordítózás és sikoltozás megszűnt, de amikor a társaság az első emeletre ért, két vagy több nyers, veszekedő hang hallatszott újra, alighanem a ház legfelső emeltéről. A második emeletre érve ez a zaj is megszűnt, és a felsiető embereket teljes némaság fogadta. A kis csoport széteszlott, és szobáról szobára sietve keresték, hogy mi történt. Így érkeztek a negyedik emelet egy nagy hátsó szobájához, amelynek ajtaja belülről kulccsal volt bezárva, és ezért fel kellett törni. A szemük elé táruló látvány minden jelenlevőt megdöbbenéssel és rémülettel töltött el.

A szobában borzasztó rendetlenség, a bútorok összetörve, szétdobálva. Az ágyból az ágynemű a földre szórva, a szoba közepén hevert; egy széken pedig véres borotvát találtak. A kandallóhoz két-három, vérrel átitatott, hosszú ősz hajtincs tapadt, amelyeket nyilván gyökerestől téptek ki. A padlón szétdobálva négy Napóleon-arany, egy topáz fülbevaló, három nagy ezüst kanál, három kisebb kanál pakfonból, és két zacskó, amelyben majdnem négyezer arany frank volt. A sarokban álló íróasztal fiókjai kiráncigálva és szemmel láthatóan kifosztva, bár még sok holmi maradt bennük. Az ágynemű (és nem az ágy) alatt egy kis vasládikára bukkantak, a kulcs a zárban, a ládika nyitva, de csak néhány régi levelet és más jelentéktelen írást találtak benne.

Madame L’Espanaye-nek sehol semmi nyoma nem volt, de a kandalló tűzlapján szokatlanul sok volt a korom. Ez gyanússá vált, és arra indította a kutatókat, hogy közelebről megvizsgálják a kéményt. Rettenetes leletre bukkantak! A lány holttestét úgy kellett kicibálni, mert fejjel lefelé jó magasra begyömöszölték a kandalló szűk kéményébe. A hulla még egészen meleg volt. A vizsgálat során igen sok horzsolást találtak rajta, amit nyilván az okozott, hogy erőszakkal szorították be a kéménybe, és erőszakkal húzták ki onnan. Az áldozat arcán több mélyebb karmolás volt, nyakán, a

torok táján, sötét foltok és körmök bemélyedt nyoma, ami arra vallott, hogy a lányt megfojtották.

Az egész házat alaposan átkutatták, de sehol másutt nem találtak semmit, csak mikor a ház mögötti szűk, kikövezett udvarba értek, bukkantak rá Madame L’Espanaye holttestére. Teljesen átvágott nyakkal, vértócsában feküdt a kövezeten; mikor a testet fel akarták emelni, a fej egyszerűen levált róla. A test, akárcsak a fej, annyira össze volt zúzva és nyomorítva, hogy szinte elvesztette minden emberi formáját.

Értesülésünk szerint a szörnyű rejtély megfejtésére mind ez ideig semmi nyomot nem találtak.”

Másnap az újság a következőket írta:

A MORGUE UTCAI TRAGÉDIA

„A Morgue utcai rendkívüli és szörnyű esettel kapcsolatban igen sok embert hallgattak ki, de a titok megoldásához egy lépéssel sem jutottak közelebb. Az alábbiakban ismertetjük az összes fontosabb tanúvallomást:

Pauline Dubourg, mosónő, kijelenti, hogy három éve ismeri mind a két áldozatot. Ennyi ideje mos rájuk. Az öreg hölgy és leánya békésen éltek, nagyon szerették egymást. Kitűnően fizettek. Életmódjukról, megélhetésükről bővebbet mondani nem tud. Az hiszi, hogy Madame L. jövendőmondással foglalkozott. Azt beszélik róla, hogy megtakarított pénze van. A házban sosem találkozott idegennel, akárhányszor járt ott a fehéreneműért. Annyi bizonyos, hogy szolgálot nem tartottak. A negyedik emelet kivételével sehol sem volt bútor a házban.

Pierre Moreau, trafikos, tanúsítja, hogy Madame L’Espanaye körülbelül négy év óta vevője. Kisebb mennyiségben dohányt és tubákot vásárolt nála. Tanú ott született a ház szomszédságában, és

mindig is ott élt. A meggyilkolt asszony és leánya több mint hat éve lakott a házban, ahol holttestüket megtalálták. Előttük egy ékszerész lakott ott, aki az emeleti szobákat különböző személyeknek adta ki. A ház Madame L. tulajdona volt. Megelégette bérlőjének visszaéléseit, és maga hurcolkodott a házba, az üresen maradt lakásokat senkinek sem adta ki. Az öreg úriasszony különben gyermekes természet volt. Tanú a hat év alatt alig ötször-hatszor látta a hölgy leányát. Rendkívül visszavonult életet éltek - híre járt, hogy van pénzük. A szomszédok azt rebesgették, hogy Madame L. jósolni is szokott - ő nem hiszi. Sohasem látta, hogy az öreg hölgyön és leányán kívül bárki is járt volna a házba, legfeljebb olykor-olykor egy-egy kihordó és nyolc-tíz esetben az orvos.

Több más tanú, szomszéd is hasonló értelemben nyilatkozott. Senki nem tudott olyan emberről, aki a ház gyakori vendége lett volna. Nem tudják, hogy Madame L.-nak és lányának van-e élő hozzátartozója. Az utcai ablakok fatáblái ritkán voltak nyitva, a hátsó ablakok mindig be voltak zárva, a negyedik emeleti nagy hátsó szobáéknak kivételével. A ház jó karban van, nem nagyon régi.

Isidore Muset, zsandár, azt vallja, hogy hajnali három óra felé hívták a házhoz. A kapunál húsz vagy harminc ember szorgoskodott, hogy bemehessen. A kaput végül szuronnyal és nem feszítővassal nyitotta ki. Nem volt nehéz munka, mert szárnyas, kettős kapuról van szó, amely sem alul, sem felül nem volt bereteszelve. Míg a kaput kifeszítették, bentről állandó sikoltozás hallatszott, de ez egyszerre megszűnt. Halálos veszélyben forgó személy (vagy személyek) kiáltása volt ez, hangos és elnyújtott, nem rövid és szapora. Amint tanú felsietett a lépcsőn, az első emeletre érve hangos és dühös kiáltás, kétféle hang ütötte meg a fülét. Az egyik durva, a másik sokkal rikácsolóbb - különös, idegenszerű hang. A durva hangnak néhány szavát meg tudta érteni, franciául beszélt. Bizonyos benne, hogy nem volt női hang. Az *átkozott* és *ördögbe*

szavakat tisztán hallotta. A rikácsoló hang idegen nyelven beszélt. Nem tudja határozottan, női vagy férfihang volt-e. Az értelmét nem tudta kivenni, de azt hiszi, hogy spanyolul beszélt az illető. A szoba és a holttestek állapotát a tanú ugyanúgy írta le, mint tegnapi cikkünk.

Henri Duval a szomszédban lakik. Ezüstműves. Az elsők között volt, akik a házba hatoltak. Általában megerősíti Muset vallomását. Amikor benyomultak a házba, bezárták maguk mögött a kaput, hogy kirekesszék a tömeget, amely odakint a kora hajnali óra ellenére is összeverődött. A rikácsoló hangról azt hiszi, hogy olasz volt. Hogy nem francia, az biztos. Azt nem tudja, hogy férfihang volt-e. Lehetett női hang is. Nem tud olaszul. A szavakat nem tudta megkülönböztetni, de a hangsúlyról és a kiejtésről biztosra veszi, hogy csak olasz lehetett. Ismerte Madame L.-t és leányát. Mindkettőjükkel gyakran beszélt. Azt biztosan tudja, hogy a rikácsoló hang nem volt egyik áldozat hangja sem.

Odenheimer, vendéglős. Önként jelentkezett. Nem tud franciául, tolmács útján hallgatták ki. Amszterdamban született. A sikoltozás idején ment el a ház előtt. A lárma néhány percig - talán tíz percig is - tartott. Elnyújtott, hangos kiáltások voltak - borzasztó, kétségbeejtő hangok. Ő is bent járt a házban. Ugyanazt vallja, mint az előbbieket, egyetlen pont kivételével. Biztos benne, hogy a rikácsoló, éles hang férfihang volt - francia férfié. Az egyes szavakat nem tudta megkülönböztetni. Gyorsan, egyenetlenül hangzottak, egyszerre a félelem és a harag hangjai. A hang érdes - nem annyira rikácsoló, mint inkább érdes volt. Semmi esetre sem rikácsoló. A durva hang azt ismételtette: *átkozott, ördögbe*, és egyszer: *Istenem*.

Jules Mignaud, bankár, a Mignaud & Fils (rue Deloraine) cég tagja. Idősb. Mignaud. Madame L'Españaye-nak van némi vagyona. Nyolc évvel ezelőtt, tavasszal, folyószámlát nyitattott az ő bankjában. Gyakran helyezett letétbe kisebb összegeket. Nem vett ki sohasem

pénzt, csak most, halála előtt három nappal, személyesen, négyezer frankot. Az összeget aranyban fizették ki, és egy bankalkalmazott kíséretében küldték haza.

Adolphe Le Bon, bankhivatalnok a Mignaud & Fils cégnél. Elmondja, hogy a kérdéses napon délben hazakísérte Madame L'Españaye-t a két zacskó arannyal. Mikor az ajtót kinyitották, a kisasszony lépett ki rajta, és átvette tőle az egyik zacskót. A másikat az idősebb hölgy vette el. Tanú köszönt, és elment. Az utcán senkit sem látott, senkivel sem találkozott. Mellékutca, nagyon elhagyatott.

William Bird, szabó, szintén egyike azoknak, akik a házba hatoltak. Angol. Két éve lakik Párizsban. Az első között volt, akik a lépcsőn felértek. Hallotta a feleselő hangokat. A durva hang francia volt. Több szót megértett, de már nem emlékszik rájuk. Egészen biztosan hallotta a *sacré* és a *mon Dieu* szavakat. Olyan volt a zaj, mintha több ember veszekedett volna - dulakodás, taszigálás zaja. A rikácsoló hang nagyon hangos volt - sokkal hangosabb, mind a durva. Annyi bizonyos, hogy nem volt angol beszéd. Németnek hangzott. Lehet, hogy női hang volt. Nem ért németül.

A fent nevezett tanúk közül négyet újra kihallgattak, és mind a négyen azt vallották, hogy mikor felértek, annak a szobának ajtaja, amelyben Mademoiselle L. holttestét megtalálták, belülről be volt zárva. Odabenn néma csönd - sem nyögés, sem másféle zaj. Mikor felfeszítették az ajtót, a szobában semmit sem láttak. Az utcai és a hátsó szoba ablakai be voltak húzva és belülről gondosan elzárva. A két szoba közt levő ajtó be volt csukva, de nem volt bezárva. Az első szobából a folyosóra nyíló ajtó be volt zárva, a kulcs benne volt a zárban. A negyedik emeleten a folyosó végén van egy kis szoba, amelynek ajtaját félig nyitva találták. Ez a szoba az utcára néz. Amolyan lomtárféle lehetett, mert régi ágynemű, ládák és más ilyesmi volt benne összezsúfolva. Minden egyes darabot gondosan elmozdítottak és megvizsgálták. Egyáltalán, nem volt egy talpalatnyi

helye a háznak, amelyet a legnagyobb gonddal át ne kutattak volna. Minden kéményt kéménykotróseprűvel végigtisztítottak. A ház négyemeletes, padlásszobája is van. A tetőről csapóajtó nyílik, de láthatólag évek óta nem nyitották ki, be is volt szögezve. A tanúk vallomása arra az időre vonatkozólag, amely a veszekedő hangok észlelése és az ajtó feltörése között eltelt, nem egységes. Van, aki szerint három perc volt, másik szerint öt perc is lehetett. Az ajtót nehéz volt kinyitni.

Alfonzo Garcio, temetkezési vállalkozó. A Morgue utcában lakik. Spanyolországban született. Szintén bent járt a házban, de nem ment fel a lépcsőn. Ideges ember, és nem akarta magát izgalmaknak kitenni. Mégis hallotta a civakodó hangokat. A durva hang francia volt, az egyes szavakat nem értette. A rikácsoló beszéd angol volt - egészen bizonyos, hogy angol. Ő maga nem tud angolul, de a hangsúly és kiejtés angol volt.

Alberto Montani, cukrász. Egyike azoknak, aki elsőnek értek fel a lépcsőn. Hallotta a kérdéses hangokat. A durva hang franciául beszélt. Néhány szót meg is értett. A beszélő feltétlenül korholó hangon szólott. A rikácsoló beszédet nem értette meg. Gyorsan, hadarva, egyenetlenül hangzott. Azt hiszi, hogy orosz lehetett. Különböen úgy vall, mint a többiek. Tanú olasz születésű, sohasem beszélt orosz emberrel.

Több tanút újra kihallgattak, és mindegyik azt vallotta, hogy a negyedik emelet valamennyi szobájának kéménye oly szűk, hogy azon ember nem fér át. Kéménykotróseprűn olyan henger alakú kefért értettek, amilyennel a kéményseprő tisztítja a kéményeket, a kéményben fel-le húzogatva. Semmiféle hátsó lejárattal nincs, amelyen valaki elhagyhatta volna a házat, mialatt a tanúk felmentek a lépcsőn. Mademoiselle L'Españaye teste olyan szorosan volt begyömöszölve a kéménybe, hogy négy-öt ember megfeszített, egyesült erejébe telt, hogy kihúzhassák.

Paul Dumas, orvos, azt mondja, napkeltekor hívták át, hogy megvizsgálja a holttesteket. Akkor már mind a kettő az ágy derékaján feküdt, abban a szobában, amelyben a lányt megtalálták. Mademoiselle L. teste zúzódásokkal és horzsolásokkal volt tele. Ez magától értetődő, ha meggondoljuk, milyen erővel gyömöszölték a kéménybe és húzták ki onnan. A toroka körül volt legfőként elkínózva. Álla alatt mély karmolások éktelenkedtek, meg egy csomó ólmos, kékes folt - kétségtelenül fojtogató ujjak nyomai. Az arc szörnyen elszíneződött, a szemgolyók kidülledtek üregükből. A nyelv részben át volt harapva. Gyomortáján hatalmas zúzódást talált, valószínűleg egy térd erőteljes nyomását. Az orvos véleménye szerint Mademoiselle L'Españaye-t egy vagy több ismeretlen tettes fojtotta meg. Az anya holtteste szörnyen össze volt zúzva. A jobb láb és kar csontjai szinte kivétel nélkül el voltak törve. A bal szárcsont szilánkokra zúzódott, ugyanígy valamennyi bal oldali borda is. Az egész test rettenetesen összevissz zúzódott. Szinte elváltozott. Nem lehet megállapítani, hogy a sérüléseket mivel okozták. Egyaránt lehetett nehéz dorong vagy vasrúd, vagy súlyos szék, vagy bármilyen más nehéz, nagy tompa fegyver valami roppant erős ember kezében. Annyi bizonyos, hogy asszonyi erő ilyen ütésekre semmiféle fegyverrel nem képes. Madame L. feje, mikor a tanú látta, teljesen levált törzséről, és a felismerhetetlenségig össze volt roncsolva. Torkát láthatólag valamilyen rendkívül éles eszköz - lehetséges, hogy borotva metszete el.

Alexandre Etienne sebészt Dumas orvossal együtt hívták a holttestekhez. Ugyanazt mondja, amit az orvos, és csatlakozik szakvéleményéhez.

Kihallgattak még más tanúkat is, de más fontos vallomás nem hangzott el. Ilyen rejtélyes és minden részletében meglepő gyilkosság - ha ugyan egyáltalán gyilkosságról lehet szó - Párizsban még sohasem történt. A rendőrség teljesen tehetetlen - ami ilyen

természetű eseteknél elég szokatlan jelenség. A titok nyitjának még csak árnyékát sem látjuk.”

Az újság esti kiadása arról az izgalomról számolt be, amely a Quartier St. Roch-t magával ragadja. A házat újra és újra átkutatták, minden tanúvallomást a leggondosabban fontolóra vettek, a tanúkat keresztkérdések alá vetették, de minden fáradság és nyomozás hiábavalónak bizonyult. A legújabb hír szerint Adolphe Le Bont, a banktisztviselőt letartóztatták és bebörtönözték - bár az ismertett tényálláson túl semmi terhelő bizonyíték nem merült fel ellene.

Úgy látszik, Dupint rendkívül érdekelte az ügy valamennyi mozzanata - legalábbis viselkedéséből erre következtettem, mert ő maga nem nyilatkozott, és nem kísértc megjegyzésekkel az esetet. Csak miután Le Bon elfogatását is közölte az újság, kérdezte meg tőlem, hogy mi a véleményem a kettős gyilkosságról.

Én is csak azt mondhattam neki, amit minden párizsi, hogy megoldhatatlan titokkal állunk szemközt. Nem látom, hogyan juthatnánk a gyilkos nyomára.

- Erről nem szabad véleményt alkotnunk - felelte Dupin -, amíg a vizsgálat ilyen mederben folyik. A párizsi rendőrség, amelyet annyit dicsőítenek éleslátásáért, ravasz, de semmi több. Nincs az eljárásában rendszer, csak azt teszi, amire a pillanat ösztönzi. Hatalmas csinnadrattával intézkedik, de intézkedései gyakran annyira nincsenek összhangban az esettel, hogy az engem egyenesen Monsieur Jourdainre emlékeztet *Az úrhatnám polgár*-ból, aki pongyoláját kéri, hogy jobban hallja a zenét. Igaz, sokszor meglepő eredményeket ér el rendőrségünk, de ez többnyire ernyedetlen szorgalmának és buzgóságának a jutalma. Ha ez a két tulajdonság nem elegendő, akkor a gépezet csődöt mond. Vidocq például jó szimatú és kitartó rendőr volt, de mert gondolkodása nem volt iskolázott, akármilyen odaadással kutatott is, újra meg újra hamis nyomra tévedt. Túlságosan közletről nézte a dolgokat, és ez

megzavarta látását. Lehet, hogy egy-két részletet rendkívül tisztán látott, de az egészet éppen ezért szem elől tévesztette. Ez gyakran megesik azzal, aki nagyon is mélyre néz. Az igazság nincs mindig a kút fenekén. Sőt, ami a fontos dolgokat illeti, én azt vallom, hogy mindig a felszínen lebegnek. A mélység ugyan lent van a völgyben, de a hegycsúcsról pillanthatjuk meg. Az ilyesfajta tévedések mikéntjét és forrását legjobban egy példa világíthatja meg: az égitestek látása. Ha úgy pillantunk rá egy csillagra, a szemünk sarkából, hogy sugara rezechártyánk külső részét érje (amely érzékenyebb a gyenge fényvel szemben, mint a belső), akkor a szóban forgó égitestet teljes fényében látjuk, ragyogóbbnak, mint amikor teljesen feléje fordulunk, és merőn, hosszan nézzük. Csillogása annyira és olyan arányban homályosul el, amennyire és amilyen erővel tekintetünket reá szegezzük. Így szélesebb kévében hull ugyan szemünkbe sugara, de a kép az előbb érzékelhetőbb volt. A szükségtelen elmélyedés megzavarja és gyengíti gondolatainkat, még maga a Vénusz is eltűnik az égboltról, ha túl sokáig, túl merőn és aprólékosan figyeljük.

Visszatekintve a gyilkosságra, vizsgáljuk meg előbb mi magunk a tényeket, mielőtt véleményt formálnánk róluk. Szórakoztató nyomozás lesz. (Furcsának találtam ezt a megállapítást, de szó nélkül vettem tudomásul.) Különben is Le Bonnak egy szolgálataért hálával tartozom, és most fizetni akarok. Elmegyünk és megnézzük magunk is a tett színhelyét. G. rendőrfőnököt ismerem, és azt hiszem, minden különösebb nehézség nélkül megkapom a szükséges engedélyt.

Így is történt, és máris a Morgue utcába indultunk. Nyomorult sikátor, amely a rue Richelieu-ból a rue St. Roch-ba torkollik. Nagyon messze van a lakásunktól, úgyhogy csak a késő délutáni órákban értünk oda. A házat könnyen megtaláltuk, mert a túlsó járdáról egy csomó ember bámulta céltalan kíváncsisággal a

behajtott zsalugátereket. Közönséges párizsi ház volt, kapualja egyik oldalán tolóablakos kis fülkével, a *házmester* odújával. Mielőtt bementünk volna, bekanyarodtunk egy szomszédos utcácskába, majd befordultunk, és így a ház mögé értünk. Dupin ritka, szinte kínos gonddal figyelte nemcsak a házat, hanem az egész környéket, aminek, őszintén szólva, nem sok célját láttam.

Azután visszatértünk a ház elé. Becsengettünk, felmutattuk írásainkat, és az őr bebocsátott. Felmentünk a lépcsőn, egyenesen abba a szobába, amelyben Mademoiselle L'Espanaye-t megtalálták, és ahol még ott feküdt a két áldozat. A szobában, amint ez már ilyenkor szokás, mindent a helyén hagytak. Nem láttam semmi mást, csak azt, amit a *Gazette des Tribunaux*-ban olvastam. Dupin mindent aprólékosan megvizsgált - a két holttestet is. Benéztünk a többi szobába, lementünk az udvarra - persze, mindenüvé elkísért egy zsandár. Késő estig vizsgálódtunk, és miután elhagytuk a házat, Dupin útközben egy pillanatra benézett az egyik újság kiadóhivatalába.

Már szóltam barátom szeszélyeiről, és hogy *tiszteletben tartottam*. Most azzal szórakozott, hogy másnap délig a gyilkosságról egy szót sem szólt, majd váratlanul megkérdezte tőlem, hogy a tett színhelyén nem tűnt-e fel nekem valami különös.

A „különös” szót olyan hangsúllyal ejtette ki, hogy nem tudom, miért, megborzongtam.

- A *Gazette* nem hangsúlyozta eléggé a gyilkosság szokatlanul borzalmas voltát. De talán ne is törődünk a hírlap szokványos véleményével. A jelek szerint ezt a rejtélyt pontosan azért tartják megoldhatatlannak, aminek a valóságban meg kéne könnyítenie megoldását: hogy minden részlet annyira *túlzott*. A rendőrséget megzavarja, hogy nem talál semmi indítóokot, nem is magára a gyilkosságra, hanem hallatlanul kegyetlen voltára. Az is megfoghatatlan (a rendőrség szemében), hogy bár a tanúvallomások

szerint a meggyilkolt Mademoiselle L'Españaye szobájából ingerült és izgatott hangok párbeszéde hallatszott, a szobát mégis üresen találták, és a benyomuló sokaság a lépcsőn felmenet senkivel sem találkozott. A szobában levő vad rendetlenség, a kéménybe fejjel lefelé begyömösölt hulla, az öregasszony félelmetesen összetört holtteste, azok a jelenségek, amelyeket az imént említettem, és ezenkívül sok minden, amit fölösleges most felsorolnom, megbénította a rendőrség nyomozó tehetségét, és tévútra vezette annyiszor megdicsért éleslátását. A rendőrség abba az általános és közönséges hibába esett, hogy a szokatlant összetévesztette a rejtelmessel, holott éppen a szokottól való eltérések fonalát követve találjuk meg az igazsághoz vezető utat. Az ilyen esetekben, mint amilyen ez is, nem azt kell kérdezni, hogy „mi történt”, hanem azt, hogy „mi történt, ami eddig sohasem történt meg”. Az a könnyedség, ahogy megtalálom, vagy már meg is találtam e rejtély megoldását, egyenes arányban áll megoldhatatlanságának a rendőrség által vélt mértékével.

Néma csodálkozással bámultam Dupinre.

- Most - folytatta szavait, és szobánk ajtajára nézett -, most ide várok valakit, aki ha nem is maga a gyilkos, és nem is okozója ennek a mézárlásnak, de bizonyos mértékben részese, ha az elkövetett bűn legförtelmesebb részében talán ártatlan is. Remélem, nem tévedek ebben a feltevésemben; mert éppen erre építettem az egész talány megoldását. Ide várom - minden pillanatban megjöhet -, ebbe a szobába. Megeshet, hogy nem jön, de valószínű, hogy igen. Ha eljön, itt kell tartanunk. Pisztolyunk van, kezelni tudjuk, ha a helyzet megkövetelné.

Átvettem a pisztolyt, nem is igen tudva, mit cselekszem, miközben hitetlenül hallgattam barátom szavait. Dupin folytatta, mintha magában beszélne. Már említettem, hogy ilyen hangulatban mennyire személytelen. Látszólag hozzám beszélt, de hangja, ha

nem is volt hangos, mégis úgy csengett, mintha valaki távol lévőhöz szólna. Szeme üresen meredt a falra.

- A veszekedés, amely a szobából kihallatszott - mondta -, semmi esetre sem volt a két nő hangja; ezt valamennyi tanúvallomás hangsúlyozta. Ez fölment bennünket az alól a feltevés alól, hogy az öregasszony előbb meggyilkolta a lányát, azután öngyilkosságot követett el. Ezt a lehetőséget csak a rend kedvéért említem, hisz madame L'Españane erejétől nem tellett volna ki, hogy lányát a kéménybe gyömösölje, úgy, ahogy ott megtalálták. A testen talált zúzódások és sebek jellege is teljesen kizárja az öngyilkosságot. Gyilkosság történt, s a gyilkos biztosan harmadik személy volt. A lépcsőkre lehallatszó hangok ettől a harmadiktól eredtek. Nézzük most - ha nem is terjeszkedem ki a hangokra vonatkozólag az összes tanúvallomásokra -, hogy mi volt *rendkívüli* a tanúk kijelentéseiben. Nem vettél észre valami rendkívülit?

Azt feleltem erre, hogy a tanúk egybehangzóan azt vallották, hogy a durva hang francia volt, de arra vonatkozólag, hogy a rikácsoló, vagy mint az egyik kifejezte, „érides” hang milyen nemzetiségű volt, mindegyikük véleménye eltért.

- Így vallottak a tanúk - felelte Dupin -, de nem ez volt a különös a vallomásokban. Úgy látszik, nem vettél észre semmi különöset, pedig volt valami *egészen* rendkívüli. A tanúk, mint te is mondtad, egybehangzóan és egyértelműen egyetértettek a durva hangra vonatkozólag. De ami a rikácsoló hangot illeti, az erről szóló vallomásokban nem az a különös, hogy ellentétesek, hanem az, hogy az olasz, az angol, a spanyol, a hollandus és a francia, mikor közelebről meg akarja jelölni, mind azt vallja, hogy *idegen* hangja volt. Mindegyik bizonyos abban, hogy a hang nem honfitársáé, mindegyik más nyelvű beszédhez hasonlítja, nem a magáéhoz, hanem éppen ellenkezőleg. A francia azt mondja, hogy spanyolosan hangzott, és idézni is tudna néhány szót, ha véletlenül tudna

spanyolul, a hollandus azt mondja, hogy franciául hangzott, de ő maga „nem tud franciául, tolmács útján hallgatták ki”, az angol azt hiszi, hogy német volt a hang, de „nem ért németül”, a spanyol „bizonyos benne”, hogy angol beszéd volt, de csak „a hangsúly és kiejtés” alapján, mert „ő maga nem tud angolul”, az olasz azt hiszi, hogy orosz beszéd volt, de „sohasem beszélt orosz emberrel”. Egy második francia azt állítja, és ebben különbözik az első franciától, hogy a hang egészen biztosan olasz volt, de mivel „nem tud olaszul” - ő is, akár a spanyol tanú, csak „a hangsúlyra és a kiejtésre” alapítja véleményét. Mindezt összefoglalva: milyen furcsa, szokatlan lehetett az a hang, melyről ennyi tanú ennyiféle állít! Őt nagy európai nyelvet beszélő ember mind másképpen hallotta! Persze, azt mondhatnád erre, lehetséges, hogy a hang egy ázsiai vagy afrikai ember ajkáról hangzott el. Párizsban ilyen ember nincs sok, de anélkül, hogy e lehetőséget tagadnám, néhány dologra fel kell hívnom a figyelmedet. Az egyik tanú azt mondta, hogy a hang inkább érdes, rekedtes volt, mint rikácsoló. Két másik szerint a titokzatos idegen hadarva, töredezve, egyetlenül beszélt a nyelvet. Egyetlen tanú sem tudott szavakat vagy szavakhoz hasonló hangokat megkülönböztetni.

Nem tudom - folytatta Dupin -, hogy mit szólni fejtegetésemhez, de nem habozom kijelenteni, hogy a durva és rikácsoló hangra vonatkozó tanúvallomások már magukban is olyan következtetést tesznek lehetővé, olyan gyanút keltenek, amely a rejtély ügyében folytatandó nyomozás irányát a továbbiakban megszabja. Azt mondtam most, hogy lehetővé tesznek bizonyos következtetést, de ez nem fejezi ki pontosan véleményemet. Az a véleményem, hogy ez a következtetés az egyetlen helytálló következtetés, és eredményeként *óhatatlanul* felmerül a gyanú. Hogy mi ez a gyanú, azt most még nem akarom elmondani. Csak arra akartam figyelmedet felhívni, hogy ez a gyanú a helyszínen végzett nyomozásomnak formát és határozott irányt szabott.

Képzeld most magunkat újra a szobába, ahol a gyilkosságot elkövették. Mit keressünk ott először? Az utat és módot, ahogy a gyilkosok elmenekültek. Annyi bizonyos, hogy sem te sem én nem hiszünk természetfeletti erőkben. Madame és Mademoiselle L’Espanaye-t nem szellemek gyilkolták meg. Akik végrehajtották a tettet, hogy így fejezzem ki magam, „anyagi lények” voltak, és menekülésük is csak „anyagi” lehetett. De hogyan és merre? Ha helyes következtetést akarunk levonni, szerencsére egyetlen út marad előttünk nyitva, és ez az út el *kell* hogy vezessen bennünket a végkövetkeztetéshez. Vizsgáljuk meg tüzetesen a menekülés lehetőségeit, egyiket a másik után. Annyi bizonyos, hogy a gyilkosok, amikor a tanúk felsiettek a lépcsőn, abban vagy a közvetlenül mellette levő szobában voltak, amelyben Mademoiselle L’Espanaye holttestét megtalálták. Tehát csakis a két szoba egyikéből menekülhettek el. A rendőrség átfésülte a padlót, a mennyezetet, és végigkutatta minden irányban a falat. Titkos ajtó vagy más kijárat nem kerülhetett volna el a figyelmeinket. De én nem bíztam meg a rendőrök szemében, a magam szemével néztem a dolgok után. Titkos kijáratot én sem fedeztem fel. A szobák ajtaja, mely a folyosóra nyílik, belülről gondosan kulcsra volt zárva. De nézzük a kéményeket! Ezek, bár szélességük a kandalló fölött szabály szerint 8-10 láb, annyira összeszűkülnek, hogy egy jól megtermett macska sem férne át rajtuk.

Miután bebizonyítottuk, hogy a menekülés ezen a két úton teljesen lehetetlen, maradnak még az ablakok. A ház homlokzatán levő ablakokon át nem távozhattak, hiszen rögtön észrevette volna őket az utca bámészkodó népe. Így hát a hátsó szoba egyik ablakán kellett a gyilkosnak vagy gyilkosoknak elmenekülniük. Nos hát, miután elkerülhetetlenül ehhez a megoldáshoz értünk, nem szabad elvetnünk ezt csak azért, mert látszólag legyőzhetetlen akadályokkal állunk szemközt. Az egyetlen út, amely számunkra megmarad,

annak bizonyítása, hogy ezek az akadályok csak látszólagosak, és nem legyőzhetetlenek.

A szobának két ablaka van. Az egyiket semmiféle bútor nem állja el, teljesen szabad. A másiknak alsó részét az elébe tolt ágy ormótlan fejrésze takarja el. Az első ablak belülről be volt zárva. Hiába igyekeztek többen is, hogy felhúzzák, nem sikerült. A bal oldali ablakkeretbe igen vastag szög volt mélyen beverve, a feje is alig látszott ki. A másik ablakba ugyanott hasonló szöveget vertek, és itt is hiábavalónak bizonyult minden igyekezet, hogy az ablakot kinyissák. A rendőrség ennyivel be is érte - erre se menekülhetett senki! Fölöslegesnek tartották a szöveget kihúzni és kinyitni az ablakokat.

Én valamivel gondosabban néztem utána a dolognak, mégpedig a mondott érvek alapján. Erre kellett távozniuk még akkor is, ha ez látszólag lehetetlen. Tudtam, hogy a valóságban ez a lehetetlenség nem bizonyulhat lehetetlennek.

Tovább következtettem, tehát - *utólag*. A gyilkosok feltétlenül a két ablak egyikén át menekültek. De ha ez így volt, akkor az ablakokat nem hozhatták rendbe belülről, nem zárhatták le, pedig a vizsgálat mindkettőt zárva találta. Ez olyan körülmény, amelyet tekintetbe véve, a rendőrség fölöslegesnek is tartotta, hogy ebben az irányban tovább kutasson. Az ablakok belülről zárva voltak. Így tehát maguktól kellett záródniuk! Ebből a feltevésből nem engedhettem. A szabad ablakhoz léptem, némi erőlködés árán kihúztam a szöveget, és fel akartam emelni a tolóablakot. Hiába, nem sikerült! Ezt így is gondoltam! Most már tudtam, hogy valahol egy rejtett rugónak kell lennie, és elképzelésem igazolódása meggyőzött alapfeltevésem helyességéről, bármilyen titokzatosnak látszanak is a szöggel kapcsolatos körülmények. Alapos és gondos vizsgálat után meg is találtam a rejtett rugót. Megnyomtam, és a felfedezéssel elégedetten lemondtam arról, hogy az ablakot is felhúzzam.

Helyére tettem a szöveget, és figyelmesen megvizsgáltam. Ha valaki ezen az ablakon menekült volna el, kívülről leszoríthatta volna, és a rugó a helyére pattan - de a szöveget lehetetlen lett volna újra visszatenni a helyére. Ez a megállapítás tiszta, világos volt, és szűkebb körre korlátozta vizsgálódásomat. A gyilkosok feltétlenül a másik ablakon szöktek meg. S mivel a két ablak feltehetően egyforma rugószerkezetre jár, az eltérésnek a szögek között, vagy legalább megerősítésük módja között kellett adódnia. Az ágy szalmazsákjára álltam, úgyhogy beláthattam az ágy fejével félig eltakart ablakmélyedésbe. Mélyen benyúltam, és rögtön rátaláltam a rugóra. Megnyomtam: ugyanolyan szerkezetű volt, mint a másik. Most a szöveget vettem szemügyre. Vastag volt, mint a másik, és látszólag ugyanúgy is volt beverve - majdnem a fejéig.

Azt gondolhatnád, hogy erre megrökönyödtem; de ha ezt tennéd, teljesen félreértetted levezető módszeremet. Hogy sportnyelven szóljak, eddig nem volt egyetlen „hibapontom” sem. A nyomot egy pillanatra sem veszítettem el. A lánc egyetlen szeme sem lazult meg. A legvégső megoldásig követtem a titkot: és ez a megoldás a *szög* volt. Mondtam már, hogy a másik szöggel mind nagyságra, mind elhelyezésére nézve azonos volt, de maga ez a tény (akármilyen fontosnak is látszott) egyáltalában semmit nem nyomott a latban, mihelyt szembeállítottam azzal, hogy ennél a pontnál megszakadt a nyom.

„Itt valami nincs rendjén a szög körül” - mondtam magamban. És megfogva a fejét kihúztam; körülbelül egy negyedhüvelyknyit tartottam a kezemben belőle. A másik vége benn maradt a lyukban. A kezemben levő darab a törésnél rozsdás volt, tehát a törés régi lehetett, és valószínűleg kalapácsütés okozta; ez annál valószínűbbnek látszott, mert a szög feje majdnem egészen bemélyedt a fába. Gondosan betettem helyére a letört részt, a törés láthatatlanná vált, és senki se hitte volna, hogy ott egy törött szög

rejtőzik. Megnyomtam a rugót, néhány hüvelyknyire felemeltem az ablakkeretet, vele együtt a szög feje is felemelkedett, de a tört rész nem ugrott ki a fából. Újra becsuktam az ablakot, és a szög ismét egésznek és hibátlannak látszott.

Tehát a rejtélyt ideáig kibogoztam. A gyilkos az ágy fejénél levő ablakon keresztül menekült el. Lehet, hogy távozása után az ablak önmagától csúszott vissza, ha ugyan nem szántszándékkal eresztették le kívülről, de annyi bizonyos, hogy a rugó zárta le s nem a szög, a rendőrség pedig, a rugó szerepét összetévesztve a szögével, minden további nyomozással felhagyott, mert feleslegesnek találta.

A következő kérdés az volt, hogy a gyilkos hogyan ereszkedhetett le az ablakból. Erre a kérdésre megtaláltam a feleletet, mikor veled körüljártam a házat. A szóban forgó ablaktól öt és fél lábnyira villámhárító húzódik. Erről a távolságról lehetetlennek látszik, hogy akárki is elérhesse az ablakot. De észrevettem, hogy a negyedik emelet ablaktáblái abból a különös fajtából valók, amelyeket a párizsi ácsok *ferrades* néven ismernek. Ma már ritkán alkalmazzák, de Lyon és Bordeaux öreg házain még gyakran láthatók. Közönséges ajtóhoz (nem szárnyas ajtóhoz) hasonlítanak, alsó felük kerti rács formájú, úgyhogy a kéz pompásan megkapaszkodhatik benne. A szóban forgó fatáblák körülbelül három és fél láb szélesek. Emlékszel rá, hogy mikor ott vizsgáldtunk a ház hátsó frontján, félig nyitva voltak, körülbelül derékszögben állottak a falnak. Lehetséges, hogy a rendőrség, mint jómagam is, megvizsgálta az épületnek ezt a részét, talán látta is a *ferrades*-ot, de nem ötlött szemébe nagy szélessége, vagy teljesen elkerülte a figyelmét, és nem tette vizsgálat tárgyává. Miután az volt a meggyőződése, hogy erre senki sem menekülhetett, nagyon felületesen nézte a dolgokat. De előttem rögtön világos volt, hogy a kérdéses ablaktábla teljesen kihajtva kétlábnyira megközelíti a villámhárítót. Világos tehát az is, hogy egy rendkívül ügyes, bátor ember az ablaktábla segítségével a

villámhárítóról könnyen a szobába mászhatott. Feltéve, hogy az ablakszárny egészen ki volt csapva, a betörő két és fél láb távolságról erőteljesen belekapaszkodhatott az ablaktábla rácsos alsó részébe, így megkapaszkodva, és lábát a falnak feszítve, elrugaszkodott a villámhárítótól, és az ablaktábla becsukódott; s ha feltételezzük, hogy akkor az ablak éppen nyitva volt, máris a szobába lendíthette magát.

Még egyszer figyelmeztetek, és jól jegyezd meg, hogy *rendkívül ügyes* és mozgékony valakiről beszélek, amikor azt bizonyítom, hogy igenis lehetséges ez a vakmerő és kockázatos bravúr. Azt akarom bebizonyítani, hogy a dolog megtörténhetett, és szeretném, ha megértenéd, hogy a rendkívülinél is rendkívül erő és majdnem természetfeletti ügyesség kellett a vállalkozás véghezviteléhez.

Jogászi nyelven szólva, nyilván azt mondanád most, hogy feltételezésem elfogadtatása érdekében okosabban tenném, ha inkább lebecsülném, mintsem hangsúlyoznám a rendkívüli testi ügyességet és emberfölötti rugalmasságot. Lehet, hogy ez beválik a jogászi gyakorlatban, de nem használható az ész elemző munkájában. Az én végcélom pusztán az igazság. Közvetlen célom pedig az, hogy szoros összefüggésbe hozzam benned az annyiszor hangsúlyozott „rendkívüli, szokatlan ügyességet” a „különös, rikácsoló (vagy érdes) hanggal”, azzal az egyenetlenül hangzó beszéddel, amelynek nemzetiségére vonatkozólag nem volt két egybehangzó vélemény, és amelynek kiejtésében egyetlen *érthető* szótágot sem lehetett felfedezni.

E szavakra agyamban hirtelen felbukkant valami bátortalan féle elképzelés arról, hogy voltaképpen mit is akar mondani Dupin. Mintha a megértés határáig jutottam volna, anélkül, hogy meg is értettem volna; ugyanúgy, ahogy az ember néha érzi, hogy *majdnem* visszaemlékezik valamire, és mégis képtelen visszaemlékezni. De barátom tovább folytatta:

- Látod, hogy a *menekülés* kérdését a *behatolás* kérdésére fordítottam. Kimenetből bemenet lett! Rá akartalak vezetni, hogy a kettő voltaképpen egy! De térjünk vissza a szoba belsejébe, nézzünk itt szét. Azt mondták, hogy a kiráncigált szekrényfiókokat kirabolták, bár sok tárgy szemmel láthatóan a helyén maradt. Ez a megállapítás teljesen képtelen. Pusztá feltevés, semmi több, de ennek is oktalan. Honnan tudják, hogy azok a holmik, melyeket a fiókokban találtak, nem egyeztek meg a fiókok eredeti tartalmával? Madame L’Espanaye és lánya nagyon visszavonult életet élt, társaságot alig fogadott, ritkán hagyta el a házat: nemigen volt szükségük változatos ruhákra. Azok a ruhák, amelyek „ott maradtak”, semmivel sem értéktelenebbek, mint amilyeneket a hölgyek rendszerint hordtak. Ha tolvaj járt a házban, miért nem vitte el a legértékesebbeket, miért nem vitte el valamennyit? S főleg: mért hagyott ott négyezer arany frankot, hogy helyette egy batyú fehérneművel terhelje meg magát? Mert az aranyat otthagyták! Monsieur Mignaud, a bankár, négyezer frankról beszélt. Ezt az összeget majdnem hiánytalanul megtalálták a padlón heverő zacskókban. Jól teszed tehát, ha kivered a fejedből azt a megtévesztő indítóokot, amelyhez a rendőrség ragaszkodik: hogy itt rabló-gyilkosság történt, hogy pénzért gyilkoltak! Csak mert néhány tanú azt vallotta, hogy a ház kapujában néhány nap előtt pénzt adtak át! Sok minden történik nap mint nap, ami tízszer jobban egybevág, mint az, hogy valakinek pénzt adnak át, és az illetőt három napon belül meggyilkolják - és ezeknek mégsem tulajdonítanak semmi jelentőséget. „Egybevágó események!” - gyakran ez az a nagy szikla, amely elállja azoknak a gondolkodóknak tiszta látását, akik nem nevelkedtek a valószínűségszámítás elméletén, azon az elméleten, amelynek az emberi kutatás legdicsőbb eredményeit és ezek legdicsőbb magyarázatait köszönhetjük. Az adott esetben: ha az arany eltűnt volna, akkor az a tény, hogy három nappal ezelőtt adták át, többet jelentett volna pusztá „egybevágás”-nál. Úgy

szerepelhetett volna, mint a gyilkosság indítóoka. De az adott esetben, ha feltesszük, hogy az arany volt a gaztett oka, azt is fel kell tételeznünk, hogy a tett elkövetője nem lehetett olyan habozó hülye, hogy otthagya az aranyat, az „indítóok”-ot.

De mindazt szem előtt tartva, amire felhívtam figyelmedet - a különös hang, a rendkívüli ügyesség, és ennek a párját ritkítóan brutális gyilkosságnak meglepően hiányos indítóoka -, vessünk egy pillantást a mészárosmunkára.

A lányt megfojtották. Kézzelel fojtották meg, és fejzelel lefelel gyömöszöltelel a kandalló kéményébe. Közönséges gyilkosok nem folyamodnak ilyen módszerekhez. Nem ígý bánnak el áldozatukkal. Be kell látnod, hogy a módban, ahogy a holttestet a kéménybe gyömöszöltelel, van valami határtalanul szertelen, valami, amit nem hozhatunk összhangba az emberi gonoszságról való fogalmunkkal, még akkor sem, ha fel is tesszük, hogy a gyilkosok a leg-elvetemültebb alakok. És képzeld el, milyen rettenetes erőnek kellett annak lenni, amely képes volt annyira *felnyomni* a kéménybe a holttestet, hogy több ember egyesített erőfeszítésével lehetett csak *lehúzni* onnan.

És még sok másban is megmutatkozik ez a csodálatos, rendkívüli erő. A kandallóhoz néhány vastag, nagyon vastag ősz hajtincs tapadt. Gyökerestül szakították ki. Tisztában vagy azzal, milyen rettenetes erő kell ahhoz, hogy csak húsz vagy harminc szál hajat egy csomóban tépjünk ki a fejből? Te láttad ezeket a hajcsomókat... Csakúgy, mint én. A gyökerük (rémes látvány!) magával tépett húscsapatokat a fejbőrrel együtt - rettenetes erő! Gondold meg, egyszerre, egy rántással legalább félmillió hajszalet kellett kiszakítania. Az öregasszony torca nemcsak hogy el volt metszve, hanem a fej egyszerűen elvált a törzstől - és mindez egy borotvavágással! Gondold meg, micsoda vad brutalitás kell ehhez! A Madame L’Espanaye testén levő sérülésekről nem beszélek...

Monsieur Dumas és érdekes segítőtársa, Monsieur Etienne már elmondta, hogy valami tompa eszköz okozta ezeket - és ebben a két úrnak teljesen igaza van. A tompa tárgy kétségtelenül az *udvar kövezete* volt, amelyre az áldozatot ledobták az ágy fejénél levő ablakon át. De a rendőrség természetesen erre se gondolt, mint ahogy elkerülte figyelmét az ablaktábla széles volta is. A rendőrségnek elég volt az, hogy a szögekről tudott, és ezzel agyát is elzárta légmentesen attól a lehetőségtől, hogy az ablakokat valaha is kinyitották!

Most vegyük mindehhez, amit magad is láttál, hogy milyen furcsa összevisszaságban volt a szoba, és akkor egybefoglalhatjuk mindazt, amit eddig megállapítottunk: bámulatos ügyesség, emberfeletti erő, vad brutalitás, az indokolatlan mézárosmunka, a szörnyűségnek minden emberiségéből kivetkezett, szinte „groteszk” volta, a különböző nemzetiségű emberek előtt érthetetlen hangok, amelyekből a fül egyetlen szótagot sem tudott kivenni - kérdezem tőled, hogy mit gondolsz minderről, merre indul a képzeleted?

Hideg futott végig rajtam, mikor Dupin ezt kérdezte tőlem.

- Egy örült... Örült lehetett a gyilkos - feleltem -, egy dühöngő elmebeteg, aki valamelyik szomszédos *elmeagyógyintézetből* szökött meg.

- Bizonyos szempontokból - felelte - egészen helytálló a gondolatod. De az örültek hangja még legvadabb dühöngésükben sem olyan, amilyen az a lépcsőházba lehallatszó, különös hang volt. Az örülteknek is van nemzetiségük, valamilyen néphez tartoznak, és ha összefüggés nélkül is beszélnek, beszédükben meg lehet különböztetni legalább a szótagokat. Ezenkívül az örülteknek nincs olyan hajuk, mint amelyet itt tartok a kezemben. Madame L’Espanaye görcsösen összecusokott ujjai közül bontottam ki ezt a kis hajcsomót. Milyen haj ez, mit gondolsz?

- Dupin - mondtam szinte lélegzetemet vesztve -, ez a haj nagyon furcsa - ez nem emberi haj!

- Nem mondtam, hogy az - válaszolta -, de mielőtt véleményünket kimondanánk, kérlek, nézd meg ezt a vázlatot, amelyet papírra vetetem. Pontos mása annak, amit a tanúvallomások „sötét foltok”-nak és „körmök bemélyedt nyomának” neveznek Mademoiselle L’Espanaye nyakán, s amit Dumas és Etienne urak szakvéleményükben e szavakkal jelöltek meg: „egy csomó ólmos, kékes folt, kétségtelenül fojtogató ujjak nyoma”.

Azt csak megengeded - folytatta barátom, s elém terítette az asztalra a papirost -, hogy ez a rajz kemény és biztos szorításnak az érzetét idézi fel. Ebből a kézből *kicsúszás* nincs! Minden ujj megtartotta (valószínűleg az áldozat haláláig) rettenetes szorítását azon a helyen, amelyet az első pillanatban megmarkolt. Tedd most ujjaidat a megfelelő helyekre.

Megkísértem, de nem sikerült.

- Valószínűleg nem jól végezzük a kísérletet - mondta. - A papiros vízszintes felületen van kiterítve, az emberi nyak pedig henger alakú. Itt van egy fadarab, alakja körülbelül olyan, mint egy nyaké. Tekerjük köré a vázlatot, és tegyünk újabb kísérletet.

Megtettem, de most is kudarcot vallottam.

- Ez nem emberi kéz nyoma! - jegyeztem meg végre.

- Olvasd fel most Cuvier könyvének ezt a bekezdését - szólított fel Dupin.

A kelet-indiai szigetek hatalmas, vörös orangutánjának pontos anatómiai leírása volt az olvasmány, amelyet elém tett. Mindenki ismeri ennek az emlősnek óriási termetét, emberfölötti erejét s mozgékonyágát, vad állatiasságát és utánzó tehetségét. Egyszerre megértettem a gyilkosság borzalmainak minden részletét.

- Az ujjak leírása - mondtam, mikor a szakasz végére értem - teljesen megegyezik a rajzzal. Ezek a nyomok tökéletesen megfelelnek az itt leírt orangutánnak, és a kitépott vörös szőrös szőrös is fedti Cuvier leírását. De mégsem értem a félelmetes titok minden részletét. Különösen azt nem, hogy két hang felelt, és az egyik kétségtelenül francia volt.

- Úgy van, és emlékezz vissza, így kiáltott fel: *Mon Dieu!* Ezt a két szót az egyik tanú úgy jellemezte (Montani, a cukrász), hogy korholást, feddést fejezett ki. Erre a két szóra építettem fel minden reményemet, hogy megoldjam a titkot. Egy francia ember tudott a gyilkosságról. Lehetséges - sőt majdnem bizonyos -, hogy ártatlan volt a véres cselekedetben, amely lejátszódott. Az orangután valószínűleg elszabadult tőle, ő egészen a szobáig üldözhetett, de a bekövetkezett izgalmas körülmények megakadályozták benne, hogy újra elfogja. Az állat még ma is szabadon van. De nem sorolom tovább ezeket a feltevéseket (másnak nem nevezhetem, nincs jogom hozzá), mert az okoskodás, amelyen alapszanak, oly homályos és elégtelen, hogy magam is alig foghatom fel, tehát nem tehetem érthetővé mások számára sem. Ezért nevezzük csak feltevéseknek, és beszéljünk is így róluk. Ha a francia ember, akiről szó van, tényleg ártatlan a gyilkosságban, akkor ez a hirdetés, amelyet tegnap este mikor hazajöttünk, a *Le Mode*-ban közzétettem, feltétlenül hozzánk vezetni őt. (A *Le Monde* a hajózás dolgaival foglalkozik, és főképpen tengerészek olvassák).

Egy papírlapot nyújtott át, és én ezt olvastam rajta:

„ELFOGTAK a Bois de Boulogne-ban... napján (a gyilkosság reggelén), a kora reggeli órákban egy rendkívül nagy, vörös orangutánt a borneói fajtából. Tulajdonosa, egy máltai hajón szolgáló matróz, a kellő személyazonosság igazolása mellett, és ha megfizeti az orangután elfogatásáért és őrzéséért járó kis összeget,

sértetlenül visszakapja az állatot. Jelentkezni lehet rue ... (az utcánk neve és a ház száma), Faubourg St. Germain, *harmadik emelet.*”

- Hogyan, honnan tudta meg - kérdeztem -, hogy az orangután tulajdonosa matróz, és hogy máltai hajón szolgál?

- Nem tudom, barátom, éppenséggel nem *tudom* - legalábbis nem vagyok biztos benne - mosolygott Dupin. - De itt van egy szalagdarabka, és annak a szélességéről és zsíros mivoltáról arra következtetek, hogy a matrózok szokásos hajfonatából való. Ez a csomó meg olyan rajta, amelyet csak kevés matróz köt, és főleg máltai. A villámhárító törésén találtam ezt a szalagot. A meggyilkoltaké nem lehetett. De ha tévedtem is a szalagra vonatkozó következtetéseimben, újsághirdetésem nem árt senkinek. Legfeljebb azt fogja hinni a francia, hogy valamilyen körülmény folytán tévedtem, de eziránt nem fog érdeklődni. Ha viszont igazam van, akkor megütöttem a főnyereményt! A francia, aki tud ugyan a gyilkosságról, de ártatlan benne, természetesen habozni fog, vajon jelentkezze-e a hirdetésre vagy sem, és visszakérje-e az orangutánt. Gondolatmenete a következő lesz: „Ártatlan vagyok, szegény vagyok, a majom nagy érték, az én körülményeim között egész vagyon. Mért vesztísem el némi kockázatért? Megvan, majdnem a kezemben! A Bois de Boulogne-ban találták meg, nagyon messze a gyilkosság színhelyétől. Ki gyanakodhatnék arra valaha is, hogy egy oktalan állat követte el a gyilkosságot? A rendőrség teljesen hamis úton jár, kiejtette kezéből a legegyszerűbb nyomokat is. De ha kinyomozná is az állatot, lehetetlen bebizonyítani, hogy én is tudok a gyilkosságról, vagy ha már tudok is róla, hogy bűnös vagyok benne. De ami a legfontosabb, tudnak rólam! Aki közzétette a hirdetést, tudja, hogy az enyém az állat. Arról ugyan fogalmam sincs, hogy mit és mennyit tud. De ha nem jelenkezem egy ilyen értékes jószágért, amely az enyém, gyanút kelt. Rossz politika, ha magamra vagy az orangutánra terelem a gyanút. Jelentkezem,

visszakapom az orangutánt, és jól elzárom, amíg az egész ügy el nem alszik.”

E pillanatban léptek hallatszottak a lépcső felől.

- Vigyázz - mondta Dupin -, készítsd elő a pisztolyt, de ne használd, és ne is mutogasd, amíg nem intek.

A ház kapuját nyitva hagytuk. A látogató csöngetés nélkül lépett be, és felfelé igyekezett a lépcsőn. De most megállt, úgy tűnt, tétovázik. Egyszerre csak megfordult, és elindult lefelé. Dupin az ajtóhoz sietett, de visszahúzódott, amikor meghallottuk, hogy újra felfelé jön. Másodszor nem fordult vissza, hanem határozott, erős léptekkel feljött, megállt, és bekopogott.

- Tessék! - mondta Dupin derűs, szíves hangon.

Az ember belépett. Valóban matróz volt, magas, erőteljes, izmos alak, arc kifejezése vakmerő, de nem ellenszenves. Napbarnított arcát félig elborította a bajusz és szakáll. Kezében hatalmas tölgyhusáng, de különben fegyvertelen. Félszegen meghajlott, francia hangsúllyal „jó estét” kívánt, de bár párizsinak látszott, volt a kiejtésében valami svájci íz is.

- Üljön le, barátom - mondta Dupin. - Ugye az orangutánért jött? Szavamra, irigylem érte, olyan remek, kétségtelenül nagy értékű példány. Mit gondol, mennyi idős?

A matróz mélyen fellélegzett, mint akinek nagy kő esett le a szívéről, aztán nyugodt hangon válaszolt:

- Pontosan nem tudnám megmondani, de nem lehet idősebb négy-öt évesnél. Itt van?

- Nem, nem! Itt nincs megfelelő hely a számára. A rue Dubourg-on van, a szomszédban, bérelt istállóban. Holnap reggel megkaphatja. Azt, hogy a magáé, tudja írással igazolni?

- Hogyne, uram!

- Sajnálom, hogy vissza kell adnom! - mondta Dupin.

- A világért sem akarnám, hogy potyára tartsa - mondta a matróz. - Erre egy percig se gondoltam. Valami méltányos összeget ajánlanék a megtalálónak...

- Rendben van - felelte Dupin -, eddig minden a legnagyobb rendben van. Mennyit is, mit is kérjek?... várjon, ezen gondolkoznom kell... Már meg is van. A jutalma legyen az, az... hogy minden felvilágosítást megad, amit csak a Morgue utcai gyilkosságról tud!

Dupin ezeket a szavakat nagyon halkán és igen nyugodtan ejtette ki. Éppen olyan nyugodtan indult az ajtóhoz, rázárta, és zsebébe dugta a kulcsot. Azután elővett egy pisztolyt, és a legkisebb izgalom jele nélkül maga elé tette az asztalra.

A matróz arca lángvörös lett, mintha fojtogatnák. Talpra szökkent, megmarkolta a husángját, de a következő pillanatban visszahanyatlott a székbe, egész testét remegés fogta el, és a homlokán halálos veríték ütött ki. Egy szót sem szólt. Szívem mélyéből megsajnáltam.

- Kedves barátom - szólt Dupin nyájas hangon -, feleslegesen izgatja fel magát... egészen feleslegesen. Mint úriember, és mint francia, biztosítom arról, hogy a legkevésbé sem akarunk ártani önnek. Biztosan tudom, hogy ártatlan a Morgue utcai kegyetlenségben. De tagadhatatlan, hogy van hozzá némi köze. Abból, amit mondtam, tisztában lehet azzal, hogy kellőképpen értesültem a dolgokról, olyan helyről, amelyről ön nem is álmodik. A dolog így áll: ön semmi olyat nem tett, amit elkerülhetett volna, egész határozottan semmit, amiért megvádolhatnák. Még rablásban sem bűnös, holott büntetlenül rabolhatott volna. Nincs semmi titkolnivalója. Nincs oka, hogy titkolózzék... de másrésről a becsület arra kötelezi, hogy

mindent bevalljon, amit csak tud. Egy ártatlan embert zártak be, és azzal a bűnnel vádolják, amelynek a tettesét ön jól ismeri.

A matróz Dupin szavai alatt csaknem teljesen magához tért, de eredeti biztonságát nem nyerte már vissza.

- Isten engem úgy segéljen - szólalt meg rövid szünet után -, hogy mindent elmondok, amit csak tudok, de attól tartok, hogy a felét se hiszik el... ostoba volnék, ha ezt hinném. De ártatlan vagyok, és ha belepusztulok, akkor is kiöntöm a szívem!

Röviden összefoglalva ezeket mondta:

Legutóbb a kelet-indiai szigetek közt hajóztak. Néhányadmagával kiszállt Borneóban, és csak úgy mulatságból kirándult a sziget belsejébe. Ott egy társával együtt foglyul ejtette az orangután. Bajtársa útközben meghalt, és így ő lett az állat egyedüli tulajdonosa. A bestia fékezhetetlen vadsága sok bajt és kellemetlenséget okozott neki az úton, de végre is sikerült Párizsba hoznia és lakásán elzárni úgy, hogy a szomszédok kényelmetlen kíváncsiságát elkerülje. A hajón egy szálka fúródott az orangután lábába, csak arra várt, hogy ez a sebe begyógyuljon, azután jó pénzért el akarta adni.

Egy éjszaka, azaz pontosabban a gyilkosság hajnalán, vidám matrózmulatságból hazaérve, a majmot hálószobájában találta, ahova a szomszédos kamrából tört be. (Pedig a kamra biztos zárkának látszott.) Kezében borotva, pofája beszappanozva, így ült borotválkozásra készen a tükör előtt, ahogy ezt a kamra kulcslyukán át leskelődve gazdájától megtanulta. A matróz a szobába belépve; egy pillanatra azt se tudta, mitévő legyen! Meghökkenve látta a vad természetű állat kezében a veszedelmes fegyvert, amelyet használni is tudott. Hirtelenében nem jutott más eszébe, mint hogy az ostorhoz nyúl, mellyel a vadat máskor legféltelenebb kedvében is meg szokta zabolázni. Utánkapott, de az orangután, észrevéve szándékát,

hirtelen felugrott, az ajtónál termett, leszaladt a lépcsőn, s egy nyitva felejtett ablakon át kivetette magát az utcára.

A francia kétségbeesve utána! A majom a borotvával hadonászva néha meg-megállt, visszasandított üldözőjére, és mikor az a közelébe ért, fűgén újra elinalt. Így fogócskáztak hosszú ideig. Még hajnali három óra sem lehetett, az utcák kísértetiesen üresek voltak. Egyszerre csak, mikor egy sikátoron a Morgue utca mögé értek, a menekülő állat figyelmét világosság ragadta meg. A negyedik emeletről, Madame L'Espanaye szobájából tört az utcára a fény. A ház felé iramodott, egyenesen neki a villámhárítónak, hihetetlen ügyességgel felkúszott rá, megkapaszkodott a kitárt, rácsos *ferrades*-ban, és egy lendülettel az ablakon át az ágyon termett. Az egész egy percig sem tartott! Az ablaktábla megint kicsapódott a szobába ugró orangután lendületétől.

A matróz meghökkenve, de ugyanolyan örömmel is látta ezt! Minden reménye megvolt ahhoz, hogy könnyen elfoghatja, mert a csapdából, amelybe beleesett, aligha menekülhet, hacsak nem a villámhárítón. De ennek az alján egyenesen a karjába fut! Másrészt aggodalom fogta el. Mit művel az állat a házban? És sietve elindult ő is a villámhárítón, hogy utolérje a szökevényt. Villámhárítón felmászni nem valami nehéz, különösen egy matróznak nem, de mikor felért az ablak magasságába, egyszerre ott volt a „nincs tovább”! Csak lógott, és azzal kellett beérnie, hogy belesen a szobába. S a pillantás, amelyet a szobába vetett, olyan halálos rémülettel töltötte el, hogy ijedtében majdnem eleresztette a villámhárítót. Ekkor támadt az a rettenetes sikoltozás, amely felverte álmukból a Morgue utca lakóit. Madame L'Espanaye és lánya hálóöltözetben éppen azzal foglalatzkodott, hogy a vasládikóból (melyet a szoba közepén találtak a gyilkosság felfedezése után) bizonyos iratokat vegyen ki. (A ládikó nyitva volt, tartalma szétszórva hevert a földön.) A két áldozat valószínűleg háttal ült az

ablaknak, és az orangután megjelenését nem vette rögtön észre. Bizonyos időnek kellett eltelnie a sikoltozásig. Az ablaktábla csapódását bizonyára a szélnek tulajdonították.

Mikor a matróz benézett, a hatalmas állat éppen az idősebb hölgyet ragadta meg hajánál fogva (ki volt bontva, fészülködés után), és a borbély mozdulatait utánozva, arca előtt hadonászott. A lány ájultan, élettelenül terült el a földön. Az öregasszony viaskodott, sikított (ezalatt tépte ki a bestia a haját); ez a dulakodás vadította meg az állatot, és változtatta dühvé valószínűleg békés szándékát. Izmos karjának egyetlen mozdulatával szinte lemetszette a fejet a törzsről. A vér látása haragját tombolássá fokozta. Fogát csattogtatva, tüzet lövellő szemmel az ájult lánynál termett, borzasztó körmeit a nyakába vágta, és ki nem engedte szorításából, míg csak utolsót nem lélegzett. Kutató, vad pillantása ekkor az ágy fejére esett, és ott az ablakon át megpillantotta gazdáját, akinek arca megdermedt a borzalomtól. A rettegett ostor juthatott eszébe, mert dühbe legott félelemmé változott. Ludasnak érezte magát, és mert a megérdemelt büntetéstől tartott, el akarta tüntetni véres cselekedete nyomait, izgatott idegességében fel-alá ugrált a szobában, összevissza dobálta és törte a bútorokat, kiráncigálta az ágyból a párnákat. Majd megragadta a lány holttestét, begyömöszölte a kéménybe, ahol később megtalálták, visszaugrált az öreg hölgyhöz, és testét felkapva, egyszerűen kivágta az ablakon.

Mikor a majom megcsónkított terhével az ablakhoz ért, a matróz rémülten húzódott vissza a villámhárítóhoz, inkább csúszott, mint mászott lefelé, hazarohant, és remegve a véres gyilkosság következményeitől, még örült, hogy megszabadult, s sorsára hagyta az orangután. A szavak, melyeket a lépcsőn felrohanó emberek hallottak, a francia matróz borzalommal és rémülettel telt szavai voltak, amelyek beleszövődtek a vadállat ördögi csaholásának érthetlenségébe.

Sok mondanivalóm már nincs. Az orangután valószínűleg a villámhárítón menekült el, mielőtt betörték az ajtót. Az ablakot bizonyára becsapta maga mögött. Gazdája később maga fogta el, és adta el busás áron az *állatkertnek*. Miután a körülményeket tisztáztuk a rendőrprefektus előtt (Dupin néhány magyarázó megjegyzése kíséretében), Le Bont a rendőrség nyomban szabadon bocsátotta. A rendőrprefektus, ha mindjárt jóindulattal fogadta is barátomat, nem rejthette el bosszúságát a dolgok ilyen fordulatán, s megengedett magának egy-két gúnyos megjegyzést, hogy jobb volna, ha mindenki a maga mesterségénél maradna.

- Hadd beszéljen! - szöld Dupin, és még csak válaszra sem méltatta.
- Hadd locsogjon, könnyít vele a lelkiismeretén. Elég nekem, hogy saját mesterségében főztem le. Különbö pedig nem is csodálkozom annyira, mint ő, hogy nem jött rá a titok nyitjára. Mert ami igaz, az igaz, prefektus barátunk sokkal ravaszabb, mintsem hogy igazán mélyen járó eleme lehessen. Gyöngé alapokon áll a bölcsessége. Csupa fej, de nincs törzse, olyan, mint Laverna istennő képe. Vagy még inkább: csupa fej és váll, akárcsak a tőkehal. De azért rendes fickó! Különösen az a mesterfogása tetszik nekem, hogy el tudja hitetni a világgal, hogy eredeti! Azt értem ezen, ahogyan ő tudja: „*Tagadni, ami van, és magyarázni, ami nincs*”.

Fordította Pásztor Árpád